

การศึกษาและวิเคราะห์ “กรรม” ของตัวละครในนวนิยาย A Study and Analysis of the Characters' Karma in Novels

¹ประภาพร ธนกิตติเกษม

¹Prapaporn Tanakittikasame

¹สาขาวิชาสหวิทยาการ สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

¹Interdisciplinary Studies, Pathumwan Institute of Technology

¹Corresponding Author's Email: prapaporn.t@pit.ac.th

Received: December 1, 2025; **Revised:** January 16, 2026; **Accepted:** February 9, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบของกรรมตัวละครในนวนิยาย 2) วิเคราะห์แนวคิดลักษณะกรรม กรรม และผลของกรรมตัวละครในนวนิยาย โดยวิเคราะห์ตัวบทจากนวนิยาย 10 เรื่อง ได้แก่ เพรงกรรม เพลิงกรรม เจ้ากรรมนายเวร บ่วงกรรม กรรมเก่า กรรมกรรม แรงบุญ รอยกรรม เรือนรักรอยกรรม คู่กรรม กรรมพยากรณ์ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของตัวละคร และแนวคิดเกี่ยวกับกรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย ดังนี้ 1. องค์ประกอบของกรรมตัวละคร มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) การจำแนกตัวละครในบริบทปัญหาหรือสภาพที่ต้องเผชิญ แบ่งเป็นตัวละครเอก ตัวละครปฏิกักษ์ ตัวละครสนับสนุน 1.2) มูลเหตุแห่งกรรม มี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครที่มีแรงกระตุ้นปฐมภูมิ-ทุติยภูมิ พบ 8 ลักษณะ ได้แก่ คนในครอบครัวไม่เกื้อกูลกัน สูญเสีย ประจวบสอพลอ ยอมจำนน มีปมด้อย ถูกแย่งความรัก ชิงดีชิงเด่น ประพฤติผิดในกาม 2) ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครที่มีแรงกระตุ้นชัดเจน-ปิดบัง พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ กุศลกรรม อกุศลกรรม 3) ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครที่มีแรงกระตุ้นเจาะจง-ไม่เจาะจง พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ ขอที่ยังพิง ใสใจไม่จริงต่อผู้อื่น 4) ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครที่มีแรงกระตุ้นภายใน-ภายนอก พบ 4 ลักษณะ ได้แก่ เคราะห์ร้าย ถูกบังคับ หลอกลวง ทุจริต 2. ลักษณะกรรมของตัวละครในนวนิยาย มี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) กรรมตามเวลาที่ให้ผลแห่งกรรม มี 4 ลักษณะ ได้แก่ ทิฏฐธรรมเวทนิยกรรม อุปัชชเวทนิยกรรม อปรายปริยเวทนิยกรรม โหสิกรรม 2) กรรมให้ผลตามเจตนา มี 2 ลักษณะ ได้แก่ กุศลกรรม อกุศลกรรม 3) กรรมให้ผลตามหน้าที่ มี 4 ลักษณะ ได้แก่ ขนกกรรม อุปถัมภกกรรม อุปัทภกกรรม อุปฆาตกรรม 4) กรรมให้ผลตามความหนักเบา มี 4 ลักษณะ ได้แก่ คุกรกรรม พหุกรรม อาสนนกรรม กตัตตากรรม ผลการวิจัย พบว่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ประเด็น โดยเฉพาะเหตุแห่งกรรม เกิดจากลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครทั้งตัวละครเอก ตัวละครปฏิกักษ์ และตัวละครสนับสนุน ซึ่งมีเหตุจากสภาวะที่รับแรงกระตุ้นทั้งสิ่งเร้าภายในและสิ่งเร้าภายนอก ทำให้มีผลต่อการตัดสินใจกระทำความดีหรือกรรมชั่ว ปมปัญหา เรื่อง การดำเนินเรื่อง การคลี่คลายเรื่อง และนำไปสู่ปลายทางของเรื่อง

คำสำคัญ: กรรม; ตัวละคร; นวนิยาย

Abstract

This research aims to: 1) analyze the components of characters' Kamma in novels; and 2) analyze the concepts, characteristics and consequences of character's kamma in novels. The study analyzes text from 10 selected novels: Preng Kamma, Plerng Kamma, Chao Kamma Nai Wen, Buang Kamma, Kamma Kao, Krong Kamma, Raeng Boon Roy Kamma, Ruen Rak Roy Kamma, Khu Kam, and Kamma Payakorn. The theoretical framework integrates character component analysis with the Buddhist doctrine of Kamma. This qualitative research presents data through a descriptive analysis method. The research findings are as follows: 1) Components of characters' Kamma consist of two elements: 1.1) Character classification within the context of problems or situations faced: These are categorized into protagonists, antagonists, and supporting characters. 1.2) Origins of Kamma, categorized into four characteristics: 1) Character personality traits with primary and secondary drives, consisting of 8 types: unsupportive family members, loss, flattery, surrender, inferiority complex, loss of love, rivalry, and sexual misconduct. 2) Character personality traits with overt and covert drives, consisting of 2 types: kusala and akusala actions. 3) Character personality traits with specific and unclear drives, consisting of 2 types: seeking refuge and showing kindness to others. 4) Character personality traits with internal and external drives, consisting of 4 types: misfortune, coercion, deception, and harassment. 2) Characteristics of characters' Kamma in novels are divided into four categories based on Buddhist principles: 1) Kamma according to the time of fruition: consisting of Ditthadhamma-vedaniya-kamma, Upapajja-vedaniya-kamma, Aparapariya-vedaniya-kamma, and Ahosi-kamma. 2) Kamma according to intention: consisting of Kusala-kamma and Akusala-kamma. 3) Kamma according to function: consisting of Janaka-kamma, Upathambhaka-kamma, Upapilaka-kamma, and Upaghataka-kamma. 4) Kamma according to weight of effect: consisting of Garuka-kamma, Bahula-kamma, Asanna-kamma, and Katatta-kamma. The results demonstrate alignment with both research objectives. Specifically, the origins of Kamma stem from the personality traits of protagonists, antagonists, and supporting characters. These origins are triggered by both internal and external stimuli, which influence the decision to perform wholesome or unwholesome deeds. These actions further impact the plot development, conflict resolution, and the ultimate conclusion of the story.

Keywords: Kamma; Character; Novel

บทนำ

เมื่อพิจารณาในนวนิยายสะท้อนชีวิต มีคติพุทธธรรมคำสอนตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สอดแทรกอยู่ในสาระของเนื้อเรื่อง วรรณะ หนูหมื่น (2552) ได้กล่าวไว้ว่านวนิยายจัดเป็นวรรณกรรมคำสอนในรูปแบบใหม่ ในแง่ที่พยายามให้ความเข้าใจชีวิตทั้งอย่างที่เป็นและพึงเป็น โดยนำเสนอแนวคิดทางคุณธรรมในบริบทสังคมสมัยปัจจุบันผ่านการเผชิญปัญหาของตัวละคร ซึ่งเผยให้เห็นความขัดแย้งในธรรมชาติมนุษย์ และวิธีแก้ไขด้วยคุณธรรม นอกจากนั้นสิ่งที่ควรพิจารณา คือ นวนิยายฉายภาพชีวิตในปัจจุบัน แม้ถูกจัดในพวกนวนิยายประชานิยมหรือถึงขนาดบางคนเรียกว่างานน้ำเน่า แต่ถ้าได้ศึกษาอย่างถี่ถ้วนอาจจะพบว่ามีความน่าสนใจ ทั้งในด้านธรรมชาติมนุษย์และการวิจารณ์บริบททางสังคม ไม่ได้อยู่ที่การเลือกเน้นคุณธรรมที่ควรมีในชีวิตปัจจุบันเท่านั้น แต่น่าจะอยู่ที่ความสามารถสื่อสารว่าชีวิตที่มีปัญหาเป็นชีวิตที่บกพร่องหรือขาดแคลนคุณธรรมอย่างไร รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2556) ได้กล่าวไว้ว่า นวนิยายทุกประเภทมีตัวละครเป็นเครื่องชูโรง ไกล่ บ้างไกล่บ้าง ตัวละครทุกตัวในนวนิยายได้แสดงขั้นตอนต่าง ๆ ของชีวิตไม่ว่าจะเป็นความทุกข์ ความสุข หัวเราะ ร้องไห้ รัก เกลียด ล้วนแต่ให้ความสนใจ สะใจ ให้ข้อคิด เป็นบทเรียนทางอ้อมแก่ผู้อ่าน ดังนั้นนวนิยาย

จึงสนองจิตวิทยาของผู้อ่านได้ ทั้งเรื่องจินตนาการ ความเพ้อฝันและความเป็นไปไม่ได้ในชีวิตจริง หรือแม้แต่การอ้างอิงชีวิตของตัวละครที่ทุกซอกทุกเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สร้างพลังใจให้รู้สึกเข้มแข็งขึ้น การอ่านชีวิตตัวละครที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ความผันผวนของชีวิตก็ทำให้เรียนรู้ নিজ จัง ปลง เรียนรู้และยอมรับว่าชีวิตเป็นเช่นนี้เอง

ตัวละครในนวนิยายที่ผู้เขียนสมมติขึ้นจำลองภาพชีวิตของมนุษย์ การดำเนินเรื่องใช้บทพูดระหว่างตัวละครสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง ผู้เขียนสร้างตัวละครผ่านจินตนาการ ทั้งฉาก สถานที่ บทบาทของตัวละครในเรื่อง ทำให้ตัวละครเสมือนมีชีวิตอยู่จริง เพิ่มอรรถรสให้แก่ผู้อ่าน ทำให้เรื่องน่าสนใจ ชวนอ่าน ชวนติดตาม รัญจวน อินทรกำแหง (2539) กล่าวไว้ว่าภาพชีวิตจากนิยายเป็นเสมือนสื่อกลางที่นำชีวิตจำลองของมนุษย์มาส่องแสงสะท้อนให้เห็นภาพชีวิตจริงชัดเจนยิ่งขึ้น ชีวิตมนุษย์เป็นเสมือนหุ่นของนวนิยายและนวนิยายก็สะท้อนภาพของชีวิตมนุษย์ เพื่อให้มองดูภาพของชีวิตแห่งความผันแปรในโลกนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มนุษย์ทุกคนจึงมีสิทธิ์ที่จะเป็นพระเอก นางเอกหรือบางครั้งก็ถูกกำหนดบทบาทของผู้ร้าย แต่ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทใด มันก็คือบทบาทของชีวิตมนุษย์นั่นเอง ฉะนั้นชีวิตกับนวนิยายจึงแยกกันไม่ออก

ในส่วนของการวิจัยด้านวรรณกรรมมีผู้ศึกษาจำนวนหนึ่งที่ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายในแง่มุมพุทธธรรม ประภาพร ธนภิตติเกษม (2562) นำเสนอมุมมองเรื่อง กรรม โดยวิเคราะห์ลักษณะบุคลิกภาพตัวละคร ในนิทานท้องถิ่น เรื่อง พญาคันคากนิทาน กรรมชีวิตจริงมนุษย์ กรรมนางโรหิณีในอรรถกถา เนื้อหาสอนเรื่อง กุศลกรรม ให้กระทำความดี ละเว้นอกุศลกรรม งดกระทำความชั่ว สุธีรา สัตยพันธ์ (2551) ศึกษาผลงานของ ดังตฤณ ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม โดยวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีในการนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ร่วมสมัย วิถีชีวิต สังคมสมัยใหม่ นำเสนอเนื้อหา ผ่านบทสนทนาของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาธรรมะได้ง่าย อานันตพร จินดา (2549) ศึกษากลยุทธ์ด้านสาระ และการเล่าเรื่องในงานเขียนอิงธรรมะของดังตฤณ ผลงานนำเสนอหลักธรรมผ่านการแสดงออกของตัวละคร การเผชิญปัญหาและการแก้ไขปัญหา โดยใช้เหตุการณ์ที่มีความสมจริง

ตัวละครในนวนิยายสะท้อนชีวิตจริงของมนุษย์ ทำให้เกิดประเด็นศึกษา กรรมคืออะไร อะไรเป็นต้นเหตุแห่งกรรม กรรมเกิดขึ้นได้อย่างไร และผลแห่งกรรมนั้นส่งผลกระทบชีวิตหรือไม่ อย่างไร ในส่วนของงานวิจัยด้านวรรณกรรมที่ศึกษาวิเคราะห์งานเขียนประเภทนวนิยายในแง่คุณค่าสอนตามแนวพุทธศาสนานั้น ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องกรรม การเกิดกรรม กรรม ส่งผล และต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะนำไปสู่ทางออกของชีวิต ในนวนิยายที่สะท้อนกรรมผ่านมุมมองของผู้เขียน ทำให้ผู้วิจัยประสงค์เลือกนวนิยายของนักเขียนทั้งหญิง-ชาย แนวชีวิต สะท้อนสังคม ดังนี้ เพรงกรรม (โบตัน, 2539) เพลงกรรม (วดีลดา เพ็ญศิริ, 2537) เจ้ากรรมนายเวร (ฐา-วดี, 2543) บ่วงกรรม (ดวงใจ, 2517) กรรมเก่า (ดอกไม้สด, 2475) กรงกรรม (จุฬามณี, 2560) แรงบุญรอยกรรม (เกตุวดี, 2540) เรือนรักรอยกรรม (ลิณ, 2555) คู่กรรม (ทมยันตี, 2512) กรรมพยากรณ์ (ดังตฤณ, 2547) โดยศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและลักษณะกรรมของตัวละครในนวนิยาย มุ่งหาแนวทางการปฏิบัติ หรือหาทางออกเพื่อให้การดำเนินชีวิตเกิดสันติสุขอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของกรรมตัวละครในนวนิยาย
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดลักษณะกรรม กรรม และผลของกรรมตัวละครในนวนิยาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ประจำปีงบประมาณ 2564 รหัสโครงการ 64-01-002 เรื่อง นวนิยายสะท้อนกรรม (The Reflection of Karma in Novels) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมดนำมาจากบทพูดของตัวละครสะท้อนกรรมในนวนิยาย จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เปรงกรรม เพลิงกรรม เจ้ากรรมนายเวร บ่วงกรรม กรรมเก่า กรงกรรม แรงบุญรอยกรรม เรือนรักรอยกรรม คู่กรรม กรรมพยากรณ์ โดยพิจารณาข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์โดยกำหนดขอบเขตและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 1. แนวคิดองค์ประกอบของกรรมในนวนิยาย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดจำแนกตัวละคร ของ ประคอง เจริญจิตรกรรม (2555) แนวคิดองค์ประกอบของนวนิยาย ของ สายทิพย์ นุกุณกิจ (2543) แนวคิดลักษณะบุคลิกภาพ Press 16 กลุ่ม ของ เฮนรี เอ.เมอร์เรย์ อ้างในศรีเรือน แก้วกังวาน (2562) 2. แนวคิดลักษณะกรรมและผลกรรมของตัวละคร โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2561) มีขั้นตอนการดำเนินวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาตัวบทในนวนิยายเนื้อหาเรื่องสะท้อนกรรม สะท้อนชีวิตครอบครัว สังคม และศึกษาแนวคิดทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมบทพูดที่สะท้อนกรรมของตัวละคร และศึกษาตัวบททั้งหมดอย่างละเอียด

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลบทพูดของตัวละคร ผู้วิจัยออกแบบเครื่องมือวิจัย 7 ชนิด คือ ตารางจำแนกตัวละครในบทพูดสะท้อนกรรม แบบบันทึกองค์ประกอบของกรรมในนวนิยาย ตารางจำแนกลักษณะบุคลิกภาพตัวละคร ตารางจำแนกกรรมตามเวลาที่ให้ผลกรรม ตารางจำแนกกรรมให้ผลตามเจตนา ตารางจำแนกกรรมให้ผลตามหน้าที่ และตารางจำแนกกรรมให้ผลตามความหนักเบา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ตารางจำแนกตัวละครในบทบรรยายและบทพูดสะท้อนกรรม ใช้จำแนกตัวละครแบ่งเป็น 2 ส่วน

1.1) ส่วนที่ 1 บอกบทบาทตัวละคร คือ ตัวละครเอก ตัวละครปฏิกิริยา ตัวละครสนับสนุน

1.2) ส่วนที่ 2 บอกชื่อเรื่อง ชื่อตัวละคร เพศตัวละคร

ผู้วิจัยได้จำแนกตัวละครเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ เพศของตัวละคร ประเภทของตัวละคร แบ่งได้เป็น ตัวละครเอก ตัวละครปฏิกิริยา ตัวละครสนับสนุน โดยจำแนกเป็นเรื่อง จำนวน 10 เรื่อง ผู้วิจัยจำแนกประเภทตัวละครในบทพูดและบทบรรยายเพื่อจะได้อ้างอิงว่ามีตัวละครมีใครบ้างที่กระทำความดีหรือกรรมชั่ว เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะนำไปใช้วิเคราะห์มูลเหตุที่ทำให้ตัวละครก่อกรรมดีหรือกรรมชั่ว และวิเคราะห์กรรม การเกิดกรรม กรรมส่งผล ผู้วิจัยได้จำแนกบุคลิกภาพของตัวละครที่เป็นมูลเหตุทำให้เกิดกรรมดีหรือกรรมชั่ว โดยแบ่งลักษณะบุคลิกภาพที่เป็นมูลเหตุ มี 16 แบบ รายละเอียดดังนี้

ตารางจำแนกบุคลิกภาพตัวละครที่เป็นมูลเหตุทำให้เกิดกรรมดีหรือกรรมชั่ว เรื่อง

นวนิยาย เรื่อง						1. คนไม่รอบคอบรวมแก๊ง	2. สุกัญญา	3. ประจบสอพลอ	4. ยอมจำนน	5. มีมด้อย	6. ชิงชิงเจิน	7. ถูกแย่งความรัก	8. ประพฤติผิดในกาม	9. ยึดมั่นถือมั่น	10. ไม่ใส่ใจสิ่งดีหรือร้าย	11. ขอบที่พึงพิง	12. ใส่ใจแต่สิ่งดีหรือร้าย	13. เคราะห์ร้าย	14. ถูกบังคับ	15. หลอกลวง	16. ถูกแกล้ง
เพศชาย		เพศหญิง		ตัวละครเอก		ตัวละครปฏิกิริยา		ตัวละครสนับสนุน		ตัวละครเอก		ตัวละครปฏิกิริยา		ตัวละครสนับสนุน		ตัวละครเอก		ตัวละครปฏิกิริยา		ตัวละครสนับสนุน	
เอก	ปฏิกิริยา	สนับสนุน	เอก	ปฏิกิริยา	สนับสนุน	เอก	ปฏิกิริยา	สนับสนุน	เอก	ปฏิกิริยา	สนับสนุน	เอก	ปฏิกิริยา	สนับสนุน	เอก	ปฏิกิริยา	สนับสนุน	เอก	ปฏิกิริยา	สนับสนุน	เอก

จากนั้นวิเคราะห์องค์ประกอบของกรรมตัวละครในนวนิยาย โดยแบ่งตามกรอบแนวคิด 4 ลักษณะ ดังนี้

1) ลักษณะกรรมตามเวลาที่ให้ผลแห่งกรรม 2) ลักษณะกรรมให้ผลตามเจตนา 3) ลักษณะกรรมให้ผลตามหน้าที่ 4) ลักษณะกรรมให้ผลตามความหนักเบา ในแบบบันทึกข้อมูลทั้ง 4 ลักษณะ แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้ ส่วนต้น บอกชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ส่วนที่ 2 บอกชื่อตัวละคร เพศ บทบาทในเรื่อง ส่วนที่ 3 บอกภูมิหลังของเหตุการณ์ ฉาก ส่วนที่ 4 บทพูดของตัวละคร บอกหน้า ส่วนที่ 5 วิเคราะห์บุคลิกภาพมูลเหตุของการกระทำ กระทำดีหรือชั่ว ผลของการกระทำ ส่วนที่ 6 รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 เก็บข้อมูลองค์ประกอบกรรมของตัวละคร จำแนกกรรมที่ปรากฏในนวนิยาย

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบกรรมตัวละครในนวนิยาย และลักษณะกรรมตัวละคร

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครที่เป็นเหตุแห่งกรรม มี 4 ลักษณะ สรุปรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครที่มีแรงกระตุ้นปฐมภูมิ-ทุติยภูมิ แสดงให้เห็นลักษณะบุคลิกภาพที่มีแรงกระตุ้นปฐมภูมิ คือ สิ่งเร้าทางด้านร่างกาย เช่น ความต้องการสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ส่วนแรงกระตุ้นทุติยภูมิ คือ ความต้องการทางสังคม เช่น ความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องการถูกบังคับ ความต้องการประสบความสำเร็จ มี 8 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

1.1 คนในครอบครัวไม่เกือกลกัน ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพรงกรรม เพลิงกรรม แรงบุญรอยกรรม ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ ครอบครัวแตกแยก คนในครอบครัวละเลยหน้าที่ ไม่มีใครเป็นหลัก ยามเจ็บป่วยไม่มีใครดูแลรักษา ไม่เอาใจใส่คู่ชีวิต ตัวอย่าง สามีสงัดจันทร์หลงเชื่อคำยุยงจนใส่ร้ายป้ายสีเธอ ทำให้เธอถูกดูหมิ่นและได้รับโทษจนตาย สงัดจันทร์แค้นติดบ่วงกรรม วิญญาณรอแก้แค้น ในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม (ลินิน, 2555) ดังว่า “...อยู่มาร้อยกว่าปี ไม่ยอมไปผูกไปเกิด...วิญญาณของเธอ...ยังผูกติดยึดมั่นกับความอาลัยอาวรณ์ ความรักและความแค้น จึงต้องสิงสถิตอยู่ ณ เรือนนี้เพื่อรอคอยการสะสาง” ผู้เขียนสะท้อนคิดสิ่งสำคัญในการมีคู่ครอง คือ เอาใจใส่กันและกันและเลือกทางสายกลาง

1.2 สูญเสีย ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร แรงบุญรอยกรรม เพลิงกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า กรงกรรม ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ สูญเสียสิ่งที่มีคุณค่าในชีวิต ตัวอย่าง อรุณวรรณสูญเสียสาตินี้น้าสาวจากอุบัติเหตุรถชน ในเรื่อง เพรงกรรม (โบตัน, 2553) ดังว่า “ข่าวจากโคราช ทำเอาอรุณวรรณแทบเป็นลมอยู่หน้าโต๊ะทำงาน มือที่ถือหุโศรศัพทส์ั่นระริก” ผู้เขียนสะท้อนคิดการเป็นแบบอย่างที่ดีส่งผลให้บุตรหลานมีคุณธรรมและมีพลังทำในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งต้นแบบที่ดีทำได้ด้วยการเลือกทำงานตามความถนัด สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

1.3 ประจบสอพลอ ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร แรงบุญรอยกรรม เพลิงกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ พุดหรือทำให้ผู้อื่นรัก ขอบ หรือประจบประแจง เนื่องจากขาดความอบอุ่น ตัวอย่าง นวลนางหลงไหลสินธุ์แม้ว่าเธอจะมีคู่ครองแล้ว ในเรื่อง เพลิงกรรม (วดีลดา เพียงศิริ, 2552) ดังว่า “พีสินธุ์คะ พีไม่เหมือนผู้ชายทุกคนที่นางเคยพบ พีทำให้นางค้นพบความสุขที่สุดของชีวิต” ผู้เขียนสะท้อนคิดรักที่เกิดจากการแย่งชิง เกิดง่ายดับง่าย เป็นรักที่ไร้เมตตากรุณา ต้องการเพียงเอาชนะ ทำให้ชีวิตด้อยคุณธรรม ควรมีคติในการดำเนินชีวิต ที่ใฝ่รักที่นั่นมีทุกข์

1.4 ยอมจำนน ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เปรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร แรงบุญรอยกรรม เพลิงกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ เลือกทำตามใจผู้อื่น เลือกยอมรับผิดหรือยอมให้ลงโทษโดยไม่ขัดขวาง ตัวอย่าง นนทกานต์ตัดสินใจดิ้นรนดิ้นรนที่ปรึกษาความรักให้กับลานดาวเพราะเขาไม่ประสงค์สร้างวิบากกรรมให้ลานดาวกับคนรักผิดใจกัน ในเรื่อง กรรมพยากรณ์ (ดังตฤณ, 2547) ดังว่า “ชายหนุ่มปฏิเสธการให้คำแนะนำปรึกษาใด ๆ กับลานดาวอย่างสิ้นเชิง เขาพูดตรงไปตรงมา...ว่าขอปลีกตัวออกห่าง...ฟุ้งซ่านสลายตัวลง กลายเป็นความหนักแน่น รู้จักชีวิตตามจริงแท้ แม้ยังรักลึกซึ้งเหลือจะบรรยายถูก ก็ไม่มีเมฆหมอกแห่งความโง่หลงห่อหุ้มจิตใจอีกต่อไป” ผู้เขียนสะท้อนคิดจิตที่มีพลัง ช่วยแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ สติทำให้เกิดปัญญา ตัวละครใช้สติและระลึกได้ว่ารักคือความเพ้อฝัน รักในอุดมคติไม่ใช่รักบนพื้นฐานความจริง การตัดใจจากสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เขาพ้นทุกข์

1.5 มีปมด้อย ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เจ้ากรรมนายเวร แรงบุญรอยกรรม เพลิงกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ มีความคิด ความรู้สึกว่าตนเองไม่เท่าเทียมหรือต่ำต้อยกว่าคนอื่น ตัวอย่าง พิชาพรณได้รับการเลี้ยงดูตามใจจนลักษณะนิสัยไม่ดี ในเรื่อง แรงบุญรอยกรรม (เกตุวดี, 2540, 132) ดังว่า “พิชาพรณไม่เหมือนคนอื่น ตอนเล็ก ๆ หากใครขัดใจก็จะล้มลงดินปัด ๆ อย่างชนิดไม่มีวันจะยอมอะไรทั้งนั้น หากไม่ได้ดั่งใจแล้วก็จะทำร้ายคนอื่น หรือไม่ก็ทำร้ายตนเองทันที...ยังเดิบกล้า อาการอย่างนั้นก็เชื่อว่าจะลดราวาศอกลงไปก็เปล่าเลย กลับมีอาการหนักหนาสาหัสมากขึ้นทุกวัน” ผู้เขียนสะท้อนคิดปมด้อยเป็นแรงจูงใจพื้นฐานที่ผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่อสู้ดิ้นรนเพื่อไม่ให้ตกต่ำหรือเพื่อนำไปสู่สิ่งที่เด่นกว่าหรือดีกว่าเดิม ตัวละครเอาชนะปมด้อยในทางที่ผิด เธอพยายามทำตนให้เป็นที่รักของสามีด้วยการบังคับให้สามีรัก แต่ผลกรรมทำให้เธอไม่สามารถผูกใจใครให้รักเธอได้เลย

1.6 ถูกแย่งความรัก ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เจ้ากรรมนายเวร แรงบุญรอยกรรม เพลิงกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ เคยเป็นคนสำคัญหรือเคยเป็นคนที่ได้รับการยกย่องเมื่อเวลาผ่านไป ความสำคัญหรือความเป็นหนึ่งถูกคนอื่นเบียดเบียน ในที่สุดหมดความสำคัญ ตัวอย่าง คือ จิตตริฎฐัญญวนแย่งคนรัก เธอทำให้วอนขอรัญญวนเห็นใจ ในเรื่อง เจ้ากรรมนายเวร (ฐา-นวล, 2563) ดังว่า “ฉันขอร้องนะรัญญวน เห็นแก่ความเป็นเพื่อนเก่าของเรา เลิกยุ่งกับคุณเชื้อของฉันสักทีเถอะนะ เห็นแก่ลูกฉันเถอะเวลานี้คุณเชื้อเขาหลงเธอจนไม่ยอมกลับบ้านมาดูแลลูกเลย ลูกร้องหาเขาทุกวัน...เมื่อรู้สึกหมดหนทางจริงถึงกับกราบแทบเท้ารัญญวน ร่ำไห้ตาแทบเป็นสายเลือด” ผู้เขียนสะท้อนคิดการครองชีวิตคู่ สามีภรรยาควรจิตใจมั่นคง เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว รับผิดชอบต่อหน้าที่พ่อแม่ ดูแลครอบครัว ไม่ประมาท ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า เมื่อซุนซ้องหมองใจให้ปรึกษาพูดคุย อย่าให้บุคคลอื่นเข้ามามีอิทธิพลในชีวิตคู่

1.7 ขิงดีขิงเด่น ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เปรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร แรงบุญรอยกรรม เพลิงกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ ต้องการเป็นที่หนึ่ง เป็นคนสำคัญ หากไม่ดี ไม่เด่นจะหาทางให้เป็นจุดสนใจ ตัวอย่าง บุษราคัมเกิดและเติบโตในครอบครัวที่ยกให้เธอเป็นที่หนึ่ง เมื่อตกเป็นรองจึงยอมรับไม่ได้ ในเรื่อง บ่วงกรรม (โบทัน, 2553) ดังว่า “บุษราคัมตอนแรกตื่นตื่นยินดีเพราะคิดว่าอาสาวจะขายตามทีหล่อนเคยขอร้อง พอรู้ว่าเป็นการกั้นรั้วเพื่อแบ่งมรดกให้อรุณวรรณ บุษราคัมถึงกับโวยวายให้หนังรุ่มมันตั้งร้อยยี่สิบวา ลำเอียงนี้ แล้วบุษละ...” ผู้เขียนสะท้อนคิดการปลูกฝังคุณธรรมเห็นอกเห็นใจผู้อื่นไม่เห็นแก่ได้ คุณธรรมต้องเริ่มปลูกฝังในวัยเด็ก ครอบครัวควรเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีจิตอาสา รู้จักรักและเมตตาผู้อื่น หากละเลยคำสอน เด็กจะมุ่งประโยชน์ส่วนตน เห็นแก่ได้ ไม่นึกถึงผู้อื่น ด้อยคุณธรรม

1.8 ประพจน์ผิดในกาม ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร แรงบุญรอยกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ ประพจน์ผิดลูกเมียคนอื่น หลงผิดมัวเมา มีสัมพันธ์ช้อนเร้น เปิดเผยไม่ได้ ตัวอย่าง สิ้นรู้มีเอื้องคำเป็นภรรยาแล้ว แต่เขาลอบมีสัมพันธ์ทางกายกับนวนนางเพราะต้านทานความยั่วยวนไม่ได้ ในเรื่อง เพลิงกรรม (วดีลดา เพียงศิริ, 2552) ดังว่า “บัดนี้เขารู้แล้วละว่ามิใช่เพียงเสียงเท่านั้นที่ดูดกลืนความสนใจทั้งหมดที่เขามี ดวงตาของหล่อนกลับหันหน้าหาสากว่าร้อยเท่า...ดวงตาพิเศษ เป็นดวงตาที่เต็มไปด้วยความรู้สึก แต่ขณะนี้ความคิดเช่นนั้นกำลังสั่นคลอน ด้วยดวงตาคู่ที่อยู่ตรงหน้า...เพียงแค่ว่าพรินิดหนึ่ง เสี่ยวอารมณ์ก็ราวจะปรับเปลี่ยนไปทุกขณะ” ผู้เขียนสะท้อนคิดความต้องการของมนุษย์ที่มีรากเหง้ามาจากปฐมภูมิ เช่น ต้องการเป็นที่รัก ต้องการประสบผลสำเร็จ ล้วนเป็นสิ่งเร้าที่กระตุ้นและผลักดันให้เกิดบุคลิกภาพในลักษณะต่าง ๆ ทั้งบวกและลบ สิ้นรู้และนวนนางไม่สามารถระับความต้องการต่าง ๆ ได้ ทำให้ทั้งสองกลายเป็นคนที่สังคมไม่ยอมรับ สิ่งที่ควรพึงระวังมิให้เกิดขึ้นในใจ คือ อยากได้ อยากมี อยากเป็น สิ่งที่มีเพียงสร้างในจิตใจ คือ ทำใจให้สงบเพื่อหลุดพ้นจากอารมณ์หลงหรือมัวเมา

2. ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครที่มีลักษณะบุคลิกภาพที่มีแรงกระตุ้นชัดเจน-ปิดบัง แสดงให้เห็นลักษณะบุคลิกภาพที่มีแรงกระตุ้นชัดเจน คือ ลักษณะบุคลิกภาพที่มีการแสดงออกชัดเจน เช่น ตอบโต้เมื่อโดนใส่ร้ายป้ายสี ส่วนแรงกระตุ้นปิดบัง คือ อยากทำให้เจ็บช้ำน้ำใจแต่ยังไม่มีโอกาสจึงยังไม่ทำ ทำได้เพียงเงียบหรือรอวันเวลา ที่ต้องปิดบังเพราะเปิดเผยไม่ได้ เป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ มี 2 ลักษณะ สรุปดังนี้

2.1 ยึดมั่นถือมั่น ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพรงกรรม แรงบุญรอยกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ ยึดมั่นถือมั่นว่าตนทำได้ดีที่สุด ตัวอย่าง ประดับผู้เป็นยายไม่ยอมคืนหลานสาวให้กับพ่อแม่ไปเลี้ยงที่อเมริกา เพราะยึดมั่นว่าตนเองเลี้ยงหลานได้ดีที่สุด ในเรื่อง เพรงกรรม (โบตัน, 2553) ดังว่า “ฉันไม่ให้เอาหลานฉันไป ประดับยืนยันเสียงแข็ง...ฉันเป็นยายเลี้ยงมาตั้งแต่ออกจากท้องแม่เป็นยิ่งกว่ายายยิ่งกว่าแม่อีก” ผู้เขียนสะท้อนเหตุของกรรม ประดับยึดหลานไว้ในความดูแล โดยไม่คิดว่าเด็กควรได้รับการดูแลโดยพ่อแม่ดีที่สุด ผู้เขียนสะท้อนความอบอุ่นเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดของครอบครัว โดยเฉพาะความอบอุ่นที่ได้จากพ่อแม่ การเลี้ยงดูบุตรหลานควรเสมอภาคและเท่าเทียม ลดความเหลื่อมล้ำในครอบครัว ควรเอาใจใส่ ไม่ปล่อยให้เด็กอยู่ลำพังกับผู้ใหญ่ต่างเพศ เพื่อลดปัญหาการล่วงละเมิด

2.2 ไม่ใส่ใจในสิ่งดีหรือร้าย ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพรงกรรม เพลิงกรรม แรงบุญรอยกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ นิ่งหรือวางเฉย ไม่ทุกข์ร้อน ไม่ยินดียินร้ายหรือไม่สนใจใฝ่ต่อสิ่งใด ตัวอย่าง คุณหญิงสงวออุปการะนุชเป็นลูกสาว แต่ปิดบังชาติกำเนิดที่ต่ำต้อยของนุช คุณหญิงไม่ได้รับลูกเหมือนแม่ในอุทร ในเรื่อง กรรมเก่า (ดอกไม้สด, 2561) ดังว่า “วิจารณ์ญาณของคุณหญิงจึงไปไม่ไกล และไม่เฉยแหล่มพอที่จะเห็นหัวอกบุตรบุญธรรมว่าจะมีความเศร้าโศกเสียใจได้ลึกซึ้งสักปานไหน ในการที่หล่อนต้องผจญกับความรักเล่นและรักร้ายทั้ง 2 คราว” ผู้เขียนสะท้อนคิดคนที่คิดในเชิงลบ จะปิดบังซ่อนเร้นความจริง หวาดระแวงกลัวคนอื่นรู้ ปรับตัวไม่ได้ จัดการปัญหาหรือหาทางออกไม่ได้ หมกหมุ่นกับสภาพหรือปัญหาที่ต้องเผชิญ และชีวิตไม่มีความสุข

3. ขอที่พึงพิง คือ ตัวละครขาดความมั่นคงหรือขาดความเชื่อมั่นในตน ไม่มีทางออกกับสถานการณ์หรือสิ่งที่เผชิญอยู่ ทำให้เกิดความอ่อนไหวทางอารมณ์ ต้องการที่พึ่งพิงทางจิตใจ มี 2 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

3.1 ขอที่พึ่งพิง ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพลิงกรรม แรงบุญรอยกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ ไม่มั่นใจ ไม่มีทางออกกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ ทำให้อารมณ์อ่อนไหว ต้องการที่พึ่งทางใจ ตัวอย่าง สัตตบงกชป่วยเป็นโรคที่รักษาไม่หาย กรรมเก่าทำให้ฝันเห็นภาพตัวเองกรอกราบพิชให้คนในครอบครัวดื่มและตายทุกคน ในเรื่อง เจ้ากรรมนายเวร (ฐานวดี,

2563) ดังว่า “สัตตบงกช...หลอกตนเอง ทำให้ตัวเองมีความหวังว่าจะแก้กรรมเก่าที่ผิดพลาดและเลวร้ายของตนได้ แต่ทว่าในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีใครสามารถแก้กรรมตัวเองได้” ผู้เขียนสะท้อนเรื่อง กรรมส่งผล ใครก่อกรรมใดไว้อย่อมส่งผลไม่ช้าก็เร็ว ฆ่าบิดามารดา เป็นกรรมหนักที่ลดหรือตัดกรรมไม่ได้ เจ้ากรรมนายเวรติดตามในรูปแบบโรคภัยไข้เจ็บที่รักษาไม่หาย ต้องทนทุกข์ทรมานตั้งแต่เริ่มอาการกำเริบและขั้นตอนรักษา ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่า การครองตนด้วยคุณธรรมเท่านั้น จะทำให้ชีวิตมีความสุข

3.2 ใส่ใจไม่ตรีต่อผู้อื่น ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพลิงกรรม แรงบุญรอยกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ มีความปรารถนาดี มีสัมพันธ์ไมตรีและแสดงน้ำใจต่อผู้อื่น ตัวอย่าง นุชรู้ความจริงว่าพ่อของเธอเคยติดคุก ท่านเจ้าคุณอุปถัมภ์เลี้ยงดูเธอเหมือนลูกสาว ความจริงทำให้เธอเสียใจ แต่เธอปรับใจและให้โอกาสพ่อแท้ ๆ ในเรื่อง กรรมเก่า (ดอกไม้สด, 2561) ดังว่า “เมื่อนุชเงยหน้าขึ้นเห็นหน้าบิดา ก็เกิดความสงสารจับใจ...หล่อนโอบกอดร่างเหี่ยวแห้งของบิดาไว้พร้อม กับซบศีรษะลงบนทรวงอก ทั้งพ่อลูกก็ร้องไห้ด้วยความรัก ความสงสาร และความปรานีต่อกัน” ผู้เขียนสะท้อนแบบอย่างที่ดีของการคิดบวก คือ กล้าเผชิญปัญหา ทำใจยอมรับ ไม่จมปลักในทุกข์ ยอมรับในคุณค่าตนเองและผู้อื่น ฝึกฝนการคิดบวกส่งผลให้มีบุคลิกภาพดี สามารถครองตนในสังคมอย่างมีความสุข

4. ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครที่มีลักษณะบุคลิกภาพที่มีแรงกระตุ้นภายใน-ภายนอก แสดงให้เห็นลักษณะบุคลิกภาพที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ รู้จักตั้งคำถามปลายเปิด ยั่วหรือโน้มน้าวให้คนคล้อยตามหรือมีปฏิกิริยาตอบโต้ มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ พฤติกรรมที่แสดงออกแสดงออกส่งผลต่อการคิด ตัดสินใจเลือกกระทำ นำไปสู่ผลกระทบ มี 4 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

4.1 เคราะห์ร้าย ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพลิงกรรม แรงบุญรอยกรรม กรรมเก่า ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน รูปร่างไม่สวย ไม่สมประกอบ ถูกทอดทิ้ง โดดเดี่ยว พ่อแม่รักลูกตามใจลูกเข้าทำนองพ่อแม่รังแกฉัน ฟาผ่า ไฟไหม้ ประสบอุบัติเหตุ เหยยสิ่งยั่วหรือสิ่งร้าย ขาดแคลน ถูกทำร้าย ตัวอย่าง อนินทร์มีชีวิตครอบครัวที่ล่มตอน มีสามีติดเหล้า ทะเลาะวิวาทบ่อยครั้ง สุดท้ายอนินทร์บันดาลโทษะแห่งสามมีเสียชีวิต เธอติดคุกหมอดอนาคต ในเรื่อง เพรงกรรม (โบตัน, 2553) ดังว่า “อนินทร์ติดคุกอยู่ที่โคราชเพราะลูกเกโทษะแห่งสามมีฆ่าตาย เขาเมาแล้วเตะลูกชายจนสลบ อนินทร์เลยแทงเขาด้วยมีดปอกผลไม้ตายคาที่” ผู้เขียนสะท้อนกรรมกิเลสทำให้ชีวิตเศร้าหมองและตกต่ำ การดำเนินชีวิตขาดวิจารณญาณปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ส่งผลร้ายต่อชีวิต หน้าที่ การงาน ครอบครัวและอนาคต

4.2 ถูกรังแก ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพลิงกรรม แรงบุญรอยกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า กรงกรรม ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ ประพฤติพลาด ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียหาย ตัวอย่าง ย้อยรำรวยจากการปล่อยเงินกู้ แม่ของติ้มกู้เงินย้อยแล้วไม่ส่งเงินต้นและดอกเบี้ย ย้อยจึงยึดบ้านพร้อมที่ดิน เป็นเหตุให้แม่ของติ้มฆ่าตัวตาย ติ้มแค้นและจองเวรย้อย ในเรื่อง กรงกรรม (จุฬามณี, 2560) ดังว่า “เพราะมึงที่ทำให้กูบ้านแตกสาแหรกขาด เพราะฉะนั้น มึงก็อย่าหวังเลยว่าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปอย่างมีความสุข มึงไม่ได้ทำแต่เฉพาะกับกูคนเดียวหรอก อ้อยย ลูกหนี้มึงก็คนที่มึงทำกับเขาแบบนี้ มึงไปยึดไรยัดนา เขามาก็แปลง มึงคิดดอกเบี้ยแพง มึงเคยคิดบ้างไหมว่ามึงทำนาบนหลังคนจน หากินจนรำรวยจากหยาดเหงื่อแรงงานคราบน้ำตาของคนอื่น มึงมันไม่มีเมตตาให้กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มึงมันคนเห็นแก่ตัว เห็นแต่ความรู้สึกของตัวเอง ไม่เคยคิดถึงจิตใจของใคร” ผู้เขียนสะท้อนคิดผ่านความทุกข์ของตัวละครติ้มสาวประเภทสอง ทุกข์เกิดจากจิตที่ยึดติดกับการสูญเสียพ่อและแม่ การเป็นเด็กกำพร้า ไร้บ้าน ไม่มีที่พึ่งพิง ทำให้ต้องหาเลี้ยงตนเอง สังคมหล่อหลอมให้ติ้มกลายเป็นคนแข็งกร้าว สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดทุกข์ การนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการดำเนิน

ชีวิต ทำให้มองโลกกว้างขึ้น การใช้สติควบคุมกับปัญญาแก้ไข ทำให้พบว่าเหตุแห่งทุกข์เกิดจากอารมณ์และจิตใจ ดังนั้นใจที่สงบสุขคือความสุขที่แท้จริง

4.3 ถูกบังคับ ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพลิงกรรม แรงบุญรอยกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า คู่กรรม ตัวละครมีลักษณะคล้ายกัน คือ ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามคำพูด คำสั่ง คำสอน ตัวอย่าง ตาผลและตาบัวเข้าไปขโมยน้ำมันในเขตทหารญี่ปุ่น เมื่อถูกจับได้จึงถูกลงโทษตามกฎหมายทหารญี่ปุ่นในเรื่อง คู่กรรม (ทมยันตี, 2558) ดังว่า “กฎต้องเป็นกฎ สองคนนี้เป็นขโมย โทษที่เขาได้รับเป็นโทษที่สมควรแก่ผู้ที่ประพฤตินี้แล้ว...คนขโมยไม่ว่าจะเป็นคนชาติไหนก็ไม่ดีทั้งนั้น สองคนนั้นเป็นคนมักง่ายเห็นแก่เล็กแก่น้อยถึงได้ต้องเป็นอย่างนี้” ผู้เขียนสะท้อนคิดกุศลผลบุญย่อมผลักดันให้ชีวิตรุ่งเรือง ตัวอย่างตาผลและตาบัวที่มีจิตอกุศล ปลอ่ยให้กิเลสครอบงำจิตใจ ประกอบด้วย 1) กายกรรม ด้วยการลักทรัพย์ ถือเอาของผู้อื่นมาครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของ 2) วาจากรรม ด้วยการพูดเท็จ เอาความดีเข้าตัว 3) มโนกรรม ด้วยการอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยทุจริต สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ทั้งยังเห็นผิดเป็นชอบ ไม่เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ จึงต้องรับผลกระทบที่ตนก่อไว้

4.4 หลอกลวง ปรากฏในเรื่อง เรือนรักรอยกรรม เพรงกรรม เจ้ากรรมนายเวร เพลิงกรรม แรงบุญรอยกรรม บ่วงกรรม กรรมเก่า กรรมกรรม ตัวละครมีลักษณะที่คล้ายกัน คือ ตัวละครอยู่ในสถานการณ์การใช้อุบายทุจริตชวนให้เข้าใจผิดหรือแสดงความอันเป็นเท็จ ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตัวอย่าง เรณูปิดบังไม่ให้ใครรู้ว่าเธอทำเสน่ห์ให้สามีและแม่สามีรัก ต่อมาเรณูถูกเปิดโปงและถูกสังคมลงโทษ ใน กรรมกรรม (จุฬามณี, 2560) ดังว่า “เสียงคำทอขับไล่ดังขรมไล่ตามจนวรรณต้องพาเรณูที่มีน้ำตานองหน้าออกวิ่งที่เรณูร้องเพราะไม่คิดว่า เรื่องที่ตัวเองทำลงนั้นจะเลวร้ายถึงเพียงนี้ เป็นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์อย่างแท้จริง ถ้ารู้ว่ามีเลวร้ายถึงเพียงนี้เรณูจะไม่ทำ” ผู้เขียนสะท้อนคิด กิเลสเป็นสิ่งเร้าทำให้จิตอกุศล หากปลอ่ยให้กิเลสอยู่เหนือจิตใจและเหตุผล ทำในสิ่งที่ปรารถนาตอบสนองกิเลส ย่อมทำชั่วได้ง่าย การทำเสน่ห์เปลี่ยนความเกลียดให้กลายเป็นความรัก ทำได้ง่าย เห็นผลรวดเร็ว แต่เป็นอกุศลกรรม เป็นกรรมหนักที่ให้ผลมากและเร็ว ดังชีวิตของเรณูที่พลิกผันชั่วข้ามวัน คำกฤษฎาสิ้นสุด ชีวิตคู่ก็สิ้นสุดลงด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะกรรมตัวละครในนวนิยาย ได้แก่

1. กรรมตามเวลาที่ให้ผลแห่งกรรม เกิดได้ทั้งในกรรมระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับสังคม ผู้วิจัยพบว่า ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ อารมณ์ ทำให้คนมีลักษณะบุคลิกภาพต่างกัน ทำให้ตัดสินใจเลือกกระทำแตกต่างกัน กรรมเกิดจากการกระทำของกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด คนในครอบครัวเดียวกัน กลุ่มเครือญาติ หรือเกิดจากการกระทำของกลุ่มคนมากกว่าสองคนขึ้นไป ทุกเพศ วัย อาชีพ ที่อยู่ร่วมกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กัน ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน โดยมีกฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นตัวกำหนด เมื่อประพฤติดิเรียกว่า กรรมดี เมื่อประพฤติชั่วหมอง เรียกว่า กรรมชั่ว กรรมตามเวลาที่ให้ผลกรรม มี 4 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

1.1 ทิฐุธรรมเวทนิยกรรม คือ กรรมที่ให้ผลในภพปัจจุบัน ตัวละครสะท้อนความเชื่อเรื่องผลกรรมที่ให้ผลในภพปัจจุบัน ใครทำกรรมใดไว้อย่อมได้รับผลกรรมนั้น ลักษณะกรรมตามเวลาที่ให้ผลในภพปัจจุบัน ตัวอย่าง ตาผลและตาบัว ในเรื่อง คู่กรรม (ทมยันตี, 2558) ความโลภ อยากได้อะไรก็ ทำให้ทั้งสองคนลอบเข้าเขตพื้นที่ทหารญี่ปุ่นเพื่อขโมยน้ำมันไปขายจนรวยผิผดสังเกตุ ต่อมาทั้งสองคนถูกจับ ดำเนินคดี และถูกลงโทษ

1.2 อุปัชชาเวทนิยกรรม คือ กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ให้ผลในชาติหน้า ตัวละครสะท้อนกรรมที่ให้ผลในชาติหน้า ใครทำกรรมใดไว้อย่อมได้รับผลกรรม ตัวอย่าง จุติพรในอดีตชาติคือวิญญาณ ในเรื่อง เจ้ากรรมนายเวร (ฐา-นวดิ, 2558) วิญญาณแหย่งสามีเพื่อนและทรัพย์สินเพื่อนมาครอบครอง ทำให้เขาสูญเสียทรัพย์สินครอบครัวพังพินาศ เธอทิ้งเขา ปลอ่ยเขาให้ฆ่าตัวตาย เพื่อนกลายเป็นคนไร้บ้านไร้ทรัพย์สิน ฆ่าตัวตายตาม

สามี กรรมส่งผลให้ จูติพร (อดีตชาติคือธัญจวน) ในชาตินี้เธอเกิดเป็นหญิงใบ้ ไร้ชาติสกุล ยากจนข้นแค้น มีสัมผัสที่หกเห็นวิญญานอาฆาต ทำให้เธอทุกข์ทรมาน ต้องรับรู้เรื่องราวและพฤติกรรมเลวร้ายของตนในอดีตชาติ วิบากกรรมที่หนีไม่พ้นกฎแห่งกรรม

1.3 อปรายปริยเวทนียกรรม คือ กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ส่งผลให้เกิดผลในอนาคต ตัวละครสะท้อนความกรรมที่ให้ผลในอนาคต ใครทำกรรมใดไว้อย่อมได้รับผลกรรมนั้น ตัวอย่าง ธนารักษ์ ในเรื่อง แรงบุญรอยกรรม (เกตุวดี, 2540) เขาแต่งงานกับคุณหญิงอุไรศรี มีลูกสาวด้วยกันหนึ่งคน เขาทำธุรกิจจนไม่มีเวลาให้ครอบครัว เขาเลี้ยวลูกตามใจและเอาใจทุกอย่างเพื่อชดเชยเวลาที่ไม่ให้ ลูกอยากได้สิ่งใดก็ต้องได้ ทำให้ลูกเห็นแก่ตัว ไม่รู้จักแบ่งปัน ลูกปรับตัวเข้ากับคนอื่นไม่ได้ ความล้มเหลวจากการเลี้ยงดูบุตร ทำให้ ธนารักษ์ผิดหวัง กลายเป็นโรคซึมเศร้า หาทางออกไม่ได้ ในที่สุดเส้นเลือดอุดตันในสมอง เขาเป็นอัมพาต รักษาไม่หาย

1.4 อโหสิกรรม คือ กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ไม่เกิดหรือไม่ให้ผล ไม่ต้องตามชดใช้ ตัวละครสะท้อนกรรมไม่ต้องตามชดใช้ ตัวอย่าง ต้ม ในเรื่อง กรงกรรม (จุฬามณี, 2558) ย้อยปล่อยเงินกู้ให้แม่ของต้ม เมื่อไม่ส่งเงินต้นและดอกเบี้ย ย้อยจึงยึดบ้านพร้อมที่ดินของแม่ต้ม ความสิ้นหวังทำให้แม่ต้มตัดใจลาโลก ต้มเสียใจที่สูญเสียทั้งบ้าน ที่ดินและแม่ ต้มจึงทวงแค้นย้อย แต่ท้ายที่สุดก็รู้ใจตัวเองว่าไม่ต้องการทำร้ายใคร สะท้อนแนวคิดเรื่อง ความเมตตาและการให้อภัย ผู้เขียนสื่อสารผ่านตัวละครให้เข้าใจว่าการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับนั้นเป็นการส่งเสริมให้รู้จักอภัยทาน อโหสิกรรมต่อกัน ไม่คิดร้าย ไม่ทำลายกัน ทำให้ชีวิตมีความสุข

2. กรรมให้ผลตามเจตนา เกิดได้ทั้งผู้กระทำตั้งใจกระทำหรือมีการวางแผนมาก่อน เกิดได้ทั้งในกรรมระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับสังคม ผู้วิจัยพบว่า กรรมให้ผลตามเจตนา มี 2 ลักษณะ สรุปดังนี้

2.1 กุศลกรรม หรือ กรรมดี คือ การกระทำที่เกิดจากจิตกุศลปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นการกระทำก่อให้เกิดประโยชน์ ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น มีลาภ ยศ สรรเสริญ ผลแห่งการกระทำกุศลกรรมทำให้มีความสุขสงบในการดำเนินชีวิต ตัวละครสะท้อนลักษณะกุศลกรรม ตัวอย่าง นุช ในเรื่อง กรรมเก่า (ดอกไม้สด, 2561) นุชมีจิตใจดี เธอเติบโตในครอบครัวอุปถัมภ์ที่สร้างกุศลกรรม แท้จริงแล้วพ่อของเธอเคยติดคุกเป็นนักโทษนานหลายปี นุชไม่รังเกียจ ยอมรับความจริงด้วยใจกล้าหาญ ไม่ด้อยค่าพ่อเพราะเขาคือผู้ให้กำเนิด นุชสำนึกในบุญคุณที่พ่อไม่ทิ้งเธอ ก่อนที่เขาติดคุก เขาฝากฝังเธอไว้กับครอบครัวอุปถัมภ์ที่ดูแลเอาใจใส่เธออย่างดี ทำให้เธอเติบโตเป็นคนมีคุณภาพและมีคุณธรรม คิดดี พูดดี ปฏิบัติดี สร้างกุศลกรรมดีงาม

2.2 อกุศลกรรม หรือ กรรมชั่ว คือ การกระทำที่เกิดจากจิตอกุศล ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ร้อนเสียหาย เบียดเบียน ทำให้ผู้อื่นลำบากกายใจ เป็นการกระทำที่เป็นโทษ ไม่เกิดประโยชน์ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ผลแห่งการกระทำอกุศลกรรมทำให้ชีวิตไม่มีความสุขสงบ ตัวละครสะท้อนลักษณะอกุศลกรรม ตัวอย่าง อลงกต ในเรื่อง เพรงกรรม (โบตัน, 2553) พิมานเป็นน้ำเซยอลงกต พิมานมีลูก 2 คน คือ ย้อยและภัทร อลงกตเกลียดพิมานพาลเกลียดน้อง ๆ ด้วย เพราะพิมานบังคับขืนใจเรอนานหลายปี อลงกตมุ้งมิ้งกับลูกของพิมาน เธอแนะนำให้น้อง ๆ คบเพื่อนเลว เสพอบายมุข ผลแห่งอกุศลกรรมทำให้น้อง ๆ ไม่มีอนาคต ทำให้ชีวิตไร้ความสุข อลงกตจมปลักในความโกรธแค้น จิตใจมืดบอดกลายเป็นผู้ป่วยทางจิต พิมานเสื่อมลาภเสื่อมยศ

3. กรรมให้ผลตามหน้าที่ มี 4 ลักษณะ สรุปดังนี้

3.1 ขนกรรม คือ กรรมที่ทำมาดีหรือชั่ว เป็นกรรมที่ทำหน้าที่ก่อให้เกิด เป็นต้นตอหรือส่งผลให้เกิดผลกรรม ลักษณะกรรมเป็นต้นตอหรือก่อเหตุ ตัวอย่าง คุณหญิงอุไรศรี ในเรื่อง แรงบุญรอยกรรม (เกตุวดี, 2540) เธอเลี้ยวลูกตามใจ ยกให้เป็นพี่น้องเหนือใคร ไม่เคยตำหนิหรือตักเตือนลูกเมื่อทำผิด ให้ท้ายลูกจนลูกเสียคน อยากได้สิ่งใดก็ต้องได้ เธอกดดันและบีบบังคับให้สามีหาเงิน เมื่อสามีหาเงินให้ลูกเมียไม่พอใช้ทำให้เครียด

มากจนเส้นโลหิตในสมองแตกเป็นอัมพาต ผลของการเลี้ยงลูกตามใจ ทำให้ลูกชั่ว คิดร้ายถึงแก่เอาชีวิตผู้อื่น ผลกรรมทำให้คุณหญิงสิ้นเนื้อประดาตัว ไม่อาจเรียกร้องให้ลูกกลับมาเป็นลูกที่ดีเป็นคนที่ดีในสังคมได้

3.2 อุปถัมภกรรม คือ กรรมที่สนับสนุน หากกรรมเดิมดี จะส่งผลให้ดียิ่งขึ้น ความเป็นอยู่สุขสบาย ได้รับการศึกษาดี หากกรรมเดิมชั่ว จะส่งผลให้เลวร้ายยิ่งขึ้น กรรมที่สนับสนุนนี้มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี ลักษณะกรรมสนับสนุน ตัวอย่าง นวลนาง ในเรื่อง เฟื่องกรรม (วทีลดา, 2552) กรรมเดิมนวลนางไม่ดี เธอเกิดและเติบโตในครอบครัวแตกแยก พ่อแม่แต่งงานใหม่ เธออยู่กับครอบครัวใหม่พ่อ พ่อมีภรรยาใหม่หลายคน เธอได้รับการดูแลไม่ดี พี่น้องอิจฉากัน การไม่มีแม่ทำให้เธอโดนแก้งตั้งแต่เด็ก เหล่านี้เป็นกรรมสนับสนุนทำให้เธอมีปมด้อย เธอแสวงหาความรัก ความอบอุ่น เหตุนี้ทำให้ชีวิตเลวร้ายขึ้น เมื่อเธอพบสินธุ์สามีเอื้องคำ สินธุ์เอาใจใส่ว่าเธอชอบหรือไม่ชอบอะไร ทำให้นวลนางประทับใจ ต้องการแย่งชิงเขามาครอบครอง เธอแสดงออกว่ามีใจเสาะหาและยั่ววนสินธุ์ สินธุ์จิตใจไม่หนักแน่น นอกใจเอื้องคำ เขาเปลวใจให้นวลนางมีสัมพันธ์ ปิดบังซ่อนเร้น นวลนางและสินธุ์มีจิตใจไม่เข้มแข็ง ทนกำลังของกิเลสไม่ได้ ทนแรงยั่วยุแรงปรารถนาที่ต้องการมีสัมพันธ์กันจนควบคุมจิตใจไม่ได้เมื่อถูกกิเลสครอบงำ ส่งผลกระทบต่อชีวิตคู่ ชีวิตครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่าการจะเอาชนะกรรมชั่วนั้น ต้องเริ่มต้นพิจารณาให้ได้ว่ากรรมเกิดจากอะไร มีที่มาจากอะไร และผลกรรมนั้นคืออะไร เมื่อรู้เท่าทันกรรมแล้วนั้น ใช้สติในการไตร่ตรองเพื่อจะหาทางยุติกรรมชั่วนั้นให้สิ้นไป

3.3 อุปัทพกรรม คือ กรรมบีบคั้นหรือขัดขวางกรรมเดิม มีหน้าที่บีบคั้นกรรมดีหรือกรรมชั่วให้เพลาลง เช่น กรรมเดิม (ชนกกรรม) เป็นกรรมดี แต่เบียดเบียนด้วยการทำชั่ว หรือ กรรมเดิม (ชนกกรรม) เป็นกรรมชั่วแต่เบียดเบียนด้วยการทำดี ตัวอย่าง เรวดี ในเรื่อง บ่วงกรรม (ดวงใจ, 2521) สะท้อนลักษณะบาปเบียดเบียนบุญ เรวดี มีครอบครัวที่ดี เธอได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดี มีการศึกษาที่ดี ได้รับทุนการศึกษาต่างประเทศ เธอคือความภาคภูมิใจของพ่อและแม่ ในส่วนวิวัฒน์ เขาเป็นผู้ชายที่มีสติปัญญาเฉียบแหลม มีครอบครัวที่ดี มีภรรยาและลูกที่น่ารัก ทั้งเรวดีและวิวัฒน์มีหน้าที่การงานที่มั่นคง ได้รับการยอมรับนับถือ ทั้งสองคนมีกรรมเดิม (ชนกกรรม) และกรรมสนับสนุน (อุปถัมภกรรม) เป็นพื้นฐาน ผลักดันให้ทั้งคู่มีความก้าวหน้า มีชีวิตที่สุขสบาย แต่เมื่อทั้งสองพบกัน รักกัน ผูกสัมพันธ์กัน เกิดเป็นบาปเบียดเบียนบุญ เป็นกรรมที่มารบกวนทำให้ชีวิตตกต่ำ กรรมส่งผลให้ ชีวิตคู่สามีภรรยาระหว่างวิวัฒน์และพิมพาพังทลาย ครอบครัวจากที่มีสุขกลายเป็นทุกข์มาก พิมพาป่วยทั้งใจกายจนต้องเข้ารับการรักษ ส่วนวิวัฒน์และเรวดี ใจเป็นทุกข์ สัมพันธ์ปิดบังซ่อนเร้น สุดท้ายเลิกรากัน สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตต้องไม่ประมาท

3.4 อุปฆาตกรรม คือ กรรมตัดรอน มีหน้าที่ตัดรอนกรรมทั้งฝ่ายกรรมดีและฝ่ายกรรมชั่ว เป็นกรรมเปลี่ยนพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ เช่น กรรมเดิม (ชนกกรรม) ดีมาก แต่เปลี่ยนและพลิกผันเป็น ขอบาท หรือ กรรมเดิม (ชนกกรรม) ทำชั่วมาก แต่เปลี่ยนและพลิกผันเป็นมหาเศรษฐี ตัวอย่าง อังศุมาลิน ในเรื่อง คู่กรรม (ทมยันตี, 2558) ลักษณะกรรมตัดรอนเป็นกรรมที่ทำหน้าที่ตัดรอนผลของกรรมที่เกิดจากชนกกรรมและอุปถัมภกรรม อุปฆาตกรรมแสดงผลอย่างทันทีทันใด เป็นกรรมที่มีกำลังมาก สามารถตัดชนกกรรมและอุปถัมภกรรมให้ยุติลง เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เห็นเด่นชัด ดังตัวละครอังศุมาลิน มีกรรมเดิม (ชนกกรรม) ดี และมีกรรมสนับสนุน (อุปถัมภกรรม) ที่ดี ดังเห็นได้จากตัวบท เธอเกิดในครอบครัวที่มีฐานะดี ได้รับการศึกษาดี รู้ภาษาต่างประเทศ สื่อสารคล่อง ทำให้เธอได้รับการยอมรับนับถือ มีหน้าที่การงานที่ดี แต่กรรมตัดรอน (อุปฆาตกรรม) คือ เหตุระเบิดลงที่ค่ายทหารญี่ปุ่น โกโบริสามีของอังศุมารินถูกแรงระเบิดจนทำให้เสียชีวิต เหตุการณ์โศกสลด ชีวิตอังศุมาลินพลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ เธอสูญเสียสามีอันเป็นที่รักไปตลอดกาล จากเหตุระเบิดลงที่ค่ายทหารญี่ปุ่น ทำให้ทหารและพลเรือนบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือสามีของอังศุมาลิน สะท้อนให้เห็นว่า หากทุกคนมองว่าวันนี้คือวันสุดท้ายของชีวิต และใช้เวลาสร้างกุศลกรรมผลของความดีเป็นสิ่งที่ยั่งยืนและคงทนที่สุดแล้ว

4. กรรมให้ผลตามความหนักเบา มี 4 ลักษณะ สรุปดังนี้

4.1 กรรมกรรม คือ กรรมหนัก เป็นกรรมโดยเจตนากระทำ ให้ผลโดยไม่มีกรรมอื่นมาขวางกั้น ตัวอย่าง ปานเทวี ในเรื่อง **เจ้ากรรมนายเวร** (ฐา-นวดิ, 2558) ปานเทวีกระทำชั่วโดยเจตนา เธอกรอกยาพิษฆ่าพ่อแม่ สองในอนันตริยกรรม 5 ประการ กรรมชนิดนี้เป็นกรรมที่มีกำลังมาก เคารห์และอุปสรรคหนักหนาสาหัสในการดำเนินชีวิต หลังจากฆ่าพ่อแม่แล้ว เธอเกิดจิตหลอน ทรมานกายใจจนตายแล้วมาเกิดในชาติภพใหม่เป็น สัตตบงกช เธอทุกข์ทรมานด้วยโรคในช่องท้องตั้งแต่เด็กจนโต รักษาไม่หาย อาการหนัก เจ็บปวดทรมานจนถึง วาระสุดท้ายของชีวิต สัมผัสพิเศษในชาติภพปัจจุบันทำให้เธอรู้ว่าเธอทำอนันตริกรรมฆ่าพ่อแม่ในอดีตชาติ กรรมหนักนี้ทำให้เธอต้องกลับมาชดใช้ สะท้อนให้เห็นว่าไม่มีใครแก้ไขอดีต แก้ไขกรรมที่ก่อเอาไว้ได้ อดีตไม่อาจหวงคืน สิ่งสำคัญที่สุด คือ ควรใช้วิจารณ์ญาณไตร่ตรองพิจารณาให้รอบคอบก่อนจะทำได้จะได้ไม่เสียใจ ภายหลัง

4.2 พหุกรรม หรือ อาจิณณกรรม คือ กรรมที่กระทำเป็นประจำทำจนกลายเป็นความเคยชิน ทำ มากทำสม่ำเสมอ กรรมนี้จะให้ผลยั่งยืนมาก ตัวอย่าง ลานดาว ในเรื่อง กรรมพยากรณ์ (ดังตฤณ, 2547) สะท้อนลักษณะกรรมที่ทำเป็นประจำ ลานดาว ทำรายการสัมภาษณ์เป็นประจำ ไม่แตกต่างจากการดำเนิน ชีวิตแบบปกติทั่วไป กรรมที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นอาชีพที่ให้คน ส่งเสริมให้คนมี ทางออก มีแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต ลานดาวสร้างกรรมดี เธอสัมภาษณ์ช่วยเหลือคนอื่นให้เข้าใจวิถีทางที่ เป็นกุศล เธอจัดรายการอย่างชาญฉลาด ความคิดเห็นที่หลากหลายทำให้เปิดกว้างและอิสระทางความคิด ส่งผลให้ ลานดาวมีชื่อเสียงโด่งดัง รายการสัมภาษณ์ได้รับความนิยม ชวนติดตาม บทสัมภาษณ์เธอรวบรวม จัดทำเป็นรูปเล่ม เป็นทางเลือกในการสร้างแรงบันดาลใจให้ทั้งผู้ฟังและผู้อ่าน คิดดี ทำดี พูดดี การสร้างกุศลที่ เป็นพหุกรรมส่งผลให้ดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น

4.3 อาสันกรรม คือ กรรมที่ทำเมื่อใกล้สิ้นชีวิต หรือที่เอาจิตใจจดจ่อในเวลาที่ใกล้สิ้นชีวิต กรรมใน ลักษณะนี้มีอานุภาพส่งผลให้ไปสู่ที่ดีที่ชั่วได้ ตัวอย่าง สมภพ ในเรื่อง เจ้ากรรมนายเวร (ฐา-นวดิ, 2558) ก่อน สิ้นลม เขาเห็นตัวเองในอดีตชาติ เขาก่อกรรมทำชั่วกับทาส ทั้งลงโทษ ก่นด่าและสั่งฆ่า การกระทำต่าง ๆ ย้อนให้เห็นราวกับฉายภาพยนตร์วนซ้ำไปซ้ำมา ในชาตินี้เขาได้รับกรรมที่ต้องทุกข์ทรมานมาก ภาพหลอนที่ เห็นทำให้เขาไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข จิตหลอนให้เขาเห็นดวงวิญญาณตามอาฆาต กรรมที่เขาเคยก่อ ไว้ ส่งผลให้สมภพกลายเป็นคนวิกลจริต เสียสติ วังกระเจิดกระเจิงป็นขึ้นเสาไฟฟ้าและปลัดขึงตกลงมาดับ อนาถ สะท้อนให้เห็นว่า แท้จริงแล้ว มโนกรรม วาจกรรม และกายกรรม เป็นพื้นฐานของการเกิดกรรม ไม่ว่าจะเป็น กรรมในรูปแบบใด จุดเริ่มต้นสำคัญที่สุด คือ ใจ เพราะใจเป็นกิเลส เมื่อร่างกายรับกิเลสผ่านผัสสะทั้ง 5 ใจ เกิดเป็นอารมณ์ ผลักดันให้กระทำเพื่อตอบสนองกิเลส ดังนั้นหากต้องการยุติกรรม สิ่งควรปฏิบัติคือ การ ควบคุมใจ ใจที่มีสมาธิจะช่วยระงับหรือข่มอารมณ์ได้ เมื่อข่มอารมณ์ได้ การกระทำก็ไม่เกิด การแก้ไขกรรมที่ดี ที่สุด คือ การแก้ไขที่ต้นเหตุ คือ การป้องกันไม่ให้เกิดอกุศลกรรม ซึ่งเป็นที่มาของวิบากกรรมทั้งหลาย

4.4 กัตตดากรรม เป็นกรรมที่ทำโดยไม่เจตนา อาจทำด้วยความประมาท พลังเพลอ หรือ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลดีร้ายได้ ตัวอย่าง พิชาพรณ ในเรื่อง แรงบุญรอยกรรม (เกตุวดี, 2540) เธอขาด วิจารณ์ญาณในการดำเนินชีวิต เธอมีสัมพันธ์กับผู้ชายที่ไม่ใช่สามี การไม่ป้องกันทำให้เธอพลาด ท้องลูก ลูกที่ ไม่ตั้งใจให้เกิด เธอตัดสินใจทำแท้ง การคร่ำชีวิตเป็นกรรมหนักที่เกิดจากความผิดที่พลังพลาด ขาดความระวัง กรรมส่งผลให้ พิชาพรณวิกลจริตจากการกรรมที่ตนเป็นผู้ก่อกรรม กรรมที่เกิดจากความประมาทนี้ (กัตตดา กรรม) เป็นกรรมที่แสดงผลในระยะเวลานั้น แสดงผลรุนแรง และมีความคงทนมาก สะท้อนให้เห็นว่า อกุศลกรรมอาจเกิดขึ้นได้จากความประมาทหรือความพลังเพลอ การเตรียมพร้อมรับมือ คือ มีสติและสมาธิ

ในทางธรรมนั้นสมาธิเกิดจากจิตที่แน่วแน่ เป็นจิตที่มีความเข้มแข็ง สามารถต้านทานกำลังของกิเลสได้ เมื่อจิตเข้มแข็ง ใจย่อมเกิดความสุข เมื่อมีสติและสมาธิจะทำให้เกิดปัญญา และเมื่อมีปัญญาก็จะทำให้ป้องกัน แก้ไข หรือหาทางออกของปัญหาได้ หากฝึกฝน ปฏิบัติให้จิตให้มีความสมาธิ จะช่วยให้เกิดสติและดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ “กรรม” ของตัวละครในนวนิยาย ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 องค์ประกอบของกรรมตัวละคร ได้แก่ 1.1 ตัวละคร ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับผล

การศึกษาของ ประภาพร ธนิตติเกษม (2563) ใน เรื่องเล่าสะท้อนกรรม พบว่าผู้เขียนสร้างตัวละครได้สมจริง บทบาทของตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง ตัวละครเป็นตัวอย่างการประกอบกรรม ทั้งกรรมดีชั่ว สอดคล้องกับ วิชา พละหังษ (2535) วิจัยเรื่อง วิเคราะห์ตัวละครเชิงปรัชญาในวรรณคดีทศชาติชาดก และอนันตพร จินดา (2549) วิจัยเรื่อง กลยุทธ์ด้านสาระและการเล่าเรื่องในงานเขียนอิงธรรมะของดังตฤณ ในการสร้างตัวละครให้เหมือนจริงราวกับเป็นมนุษย์จริง นำเสนอผ่านบทสนทนาของตัวละคร ผ่านการแสดงออกของตัวละคร การเผชิญปัญหา การแก้ไขปัญหา ใช้เหตุการณ์ที่มีความสมจริง ทำให้เข้าใจธรรมะได้ง่าย ผู้วิจัยวิเคราะห์ องค์ประกอบของกรรมตัวละคร แยกแยะบทบาท ความสำคัญนำไปสู่เหตุแห่งกรรมและผลแห่งกรรม ธรรมะ เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต 1.2 มูลเหตุแห่งกรรม ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภาพร ธนิตติเกษม (2562) เรื่อง ศิลปะการเจรจาโน้มน้าวใจของตัวละครในนวนิยายไทยของศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พบว่า บทสนทนาและบทบรรยายเรื่อง ตัวละครมีใครบ้างที่กระทำความดีหรือกรรมชั่ว มูลเหตุที่ทำให้ตัวละครก่อกรรมดีหรือกรรมชั่ว วิเคราะห์กรรม การเกิดกรรม กรรมส่งผล 1.3 บุคลิกภาพของตัวละคร เป็นมูลเหตุทำให้ก่อกรรมดีหรือกรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภาพร มอญแสง, สนิท สัตโยภาสและ นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2558) วิจัยเรื่อง แบบเรื่องและพฤติกรรมด้านมีดของตัวละครเอกในนวนิยายของ ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ พบว่าเหตุแห่งกรรมในบริบทตัวละครในนวนิยาย สามารถนำมาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตมนุษย์ นำแนวคิดที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข เข้าใจถึงวิธีการสร้างกรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว

ประเด็นที่ 2 ลักษณะกรรม กรรม และผลของกรรมตัวละครในนวนิยาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัทธินันท์ บุรณะกร (2551) ศึกษาเรื่องความโศกในปัญญาชาดก:อารมณ์สะท้อนใจกับการสอนคติธรรมทางพุทธศาสนา พบว่าลักษณะกรรมที่ปรากฏในนวนิยายทั้งกรรมดีและกรรมชั่วเป็นแนวทางในการการสอนคติธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์และแม่ชีจำเรียง กำเนิดโทณ (2563) วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมตามหลักคำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าหลักคำสอนเรื่องกรรมและความเชื่อเรื่องกรรม ผู้ทำชั่วแล้วไปเกิดในทุคติภูมิก็มี ผู้ทำชั่วแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ก็มี ผู้ทำดีแล้วได้เกิดในสุคติสวรรค์ก็มี ผู้ทำดีแล้วไปเกิดในทุคติเพราะทำกรรมชั่วไว้มากในชาติก่อนก็มี อกุศลกรรมนั้นยังให้ผลอยู่ กรรมมีหน้าที่ มีลำดับ และเวลาให้ผลของกรรม ผู้ทำกรรมแล้วต้องไปรับผลของกรรมทั้งฝ่ายอกุศลกรรมและฝ่ายกุศลกรรม จึงก่อให้เกิดความรู้ในเรื่อง ความเชื่อในเรื่องกรรม ภูมิที่ได้รับผลของกรรม

สรุปได้ว่า ทั้ง 2 ประเด็น องค์ประกอบของกรรมตัวละครและลักษณะกรรม กรรม และผลของกรรมตัวละคร ผู้วิจัยพบว่า ผู้เขียนมีความสามารถในการสื่อสารผ่านตัวละคร สะท้อนให้เห็นมูลเหตุสำคัญของการเกิดกรรม รูปแบบของกรรม ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ทำให้ผู้อ่านรับรสจากการอ่าน ได้รับคติพุทธธรรมสะท้อน

ผ่านแนวคิดเรื่องและมุมมองของผู้เขียน ผู้อ่านได้แก่งคิดหรือแนวทางในการแก้ไขสภาพหรือปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ทำให้ชีวิตมีทางออก และเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาและวิเคราะห์ “กรรม” ของตัวละครในนวนิยาย ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

1. กรรมที่ปรากฏในนวนิยาย เกิดจากบุคลิกภาพของตัวละครที่แตกต่างกัน การแก้ไขปัญหาด้วยการเลือกทำกรรมดี ทำให้เรื่องคลี่คลายลง ผลกรรมทำให้เนื้อเรื่องเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

2. องค์ประกอบของกรรมตัวละคร มี 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การจำแนกตัวละครในบริบทปัญหาหรือสภาพที่ต้องเผชิญ ตัวละครเป็นได้ทั้งเพศชาย เพศหญิง แบ่งได้เป็น 1.1) ตัวละครเอก คือ ตัวละครที่เป็นศูนย์กลางของเรื่อง มีบทบาทในเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง ตัวละครเอกที่ภายนอกโหดร้าย แต่จะมีเนื้อแท้ที่ดีซ่อนอยู่ และผู้แต่งจะเผยให้ผู้อ่านได้ประจักษ์ในตอนท้าย ตัวอย่าง เรื่อง บ่วงกรรม ตัวละครเอก คือ เรวดี เธอสวย เก่ง ฉลาด การศึกษาดี การงานมั่นคง แต่เธอเลือกมีความสัมพันธ์กับวิวัฒน์ ผู้ชายที่มีครอบครัวแล้ว สุดท้ายเธอตัดสินใจยุติความสัมพันธ์ เพราะไม่อยากทำลายชีวิตครอบครัวคนอื่น เรวดีแก้ไขปัญหาด้วยการเลือกทำกรรมดี ทำให้เรื่องคลี่คลายลง ผลกรรมดีที่เรวดีเลือกกระทำ ทำให้ชีวิตคู่ระหว่างวิวัฒน์และภรรยาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น 1.2) ตัวละครปฏิปักษ์ คือ ตัวละครผู้ร้ายที่สร้างความขัดแย้งในเรื่อง ตัวอย่าง เรื่อง แรงบุญรอยกรรม ตัวละครปฏิปักษ์ คือ พิชชาพรรณ อัจฉริยวารุณธิดาพี่สาวต่างมารดา เธอให้อาจารย์เสือทำคุณไสยเพื่อทำลายพี่สาว ทำลายที่สุดกรรมสนองกรรม พิชชาพรรณแค้นลูก อาจารย์เสือตาย พิชชาพรรณทำกรรมชั่วได้ชั่ว ขณะที่วรณธิดาพี่สาว คิดดี ทำดี ผลกรรมดีทำให้เธอแคล้วคลาดปลอดภัย เรื่องคลี่คลายลง ตัวละครทำกรรมดี คือ วรณธิดามีความสุขในชีวิตครอบครัว ส่วนพิชชาพรรณ ตัวละครทำกรรมชั่วสติวิปลาส เพราะสิ่งที่ตนก่อกรรม 1.3) ตัวละครสนับสนุน คือ ตัวละครที่เป็นผู้ช่วยตัวละคร เป็นตัวละครที่สนับสนุนตัวละครเอก ตัวอย่าง เรื่อง คู่กรรม ตัวละครสนับสนุน คือ แม่өр เธอให้การอบรมสั่งสอน ชัดเกล่าอังศุมาลินให้รู้ทั้งด้านอักษรศาสตร์ ศิลปะและดนตรี แม่өрเป็นผู้สนับสนุนทำให้อังศุมาลินมีความเพียบพร้อม

3. เหตุแห่งกรรม เกิดจากปัญหาที่มาจากลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครต่าง ๆ ที่ปรากฏในนวนิยาย ทั้งตัวละครเอก ตัวละครปฏิปักษ์ ตัวละครสนับสนุน ซึ่งบุคลิกภาพของตัวละครมีผลต่อการตัดสินใจเลือกกระทำกรรม ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว นำไปสู่ปัญหาเรื่อง ส่งผลต่อการดำเนินเรื่อง นำไปสู่ผลกรรมและการคลี่คลายเรื่อง

4. ลักษณะของกรรมตัวละคร มี 4 ลักษณะ ได้แก่ กรรมตามเวลาที่ให้ผลกรรม กรรมให้ผลตามเจตนา กรรมให้ผลตามหน้าที่ และกรรมให้ผลตามความหนักเบา ซึ่งแนวคิดลักษณะของกรรมเมื่อนำมาศึกษาเกี่ยวกับเหตุแห่งกรรมในบริบทของตัวละครในนวนิยาย สามารถนำมาใช้วิเคราะห์การกระทำของมนุษย์ได้จริง ทั้งการกระทำดีชั่ว การตระหนักรู้ในผลของกรรมนำมาเชื่อมโยงธรรมะในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ชีวิตมีความสุข ความเจริญ การเข้าใจถึงวิธีการสร้างกรรมดี และการให้ผลของกรรมดี คือ คำตอบที่ว่ากรียัตถิอปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมคำสอนนั้นย่อมนำไปสู่ปลายทางชีวิตที่ดี และมีความสุขสงบอย่างแท้จริง

สรุป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพุทธปรัชญานั้นมีลักษณะการศึกษาที่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว นำเสนอแนวคิดผ่านโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง ผ่านตัวละครเพื่อสะท้อนปัญหา ชวนคิด แก้ไขปัญหาเพื่อสันติสุข จากการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้รู้ถึงภูมิหลังของตัวละคร ซึ่งเหมือนกับภาพจำลองของชีวิตจริง สิ่งที่เกิดขึ้นให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมออกมา เช่น ความปรารถนา ความต้องการ การต่อสู้เพื่อความอยู่รอด การปกป้องตนเอง ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครในลักษณะต่างๆ เช่น ประจบสอพลอ ถูกแย่งความรัก ชิงดีชิงเด่น ยึดมั่นถือมั่น หลอกลวง ถูกระราน ฯลฯ นำไปสู่ปมปัญหาเรื่อง กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ตัวละครตัดสินใจเลือกกระทำ ส่งผลต่อการดำเนินเรื่อง และนำไปสู่การคลี่คลายเรื่อง ในส่วนของการดำเนินเรื่องที่มีตัวละครเอกภายนอกเลวร้าย อาจจะมีเนื้อแท้ที่ดีซ่อนอยู่ เมื่อตัวละครกลับตัวกลับใจทำดี ทำให้ชีวิตมีทางออก เกิดความสุขสงบ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเป็นผลมาจากกรรม ความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดก็เพื่อเกิดมาชดใช้กรรม ไม่ว่าจะเป็น กรรมเป็นสิ่งที่ไม่สูญสลายหายไป กรรมที่ให้ผลตามเวลาให้ผลกรรม ให้ผลตามเจตนา ให้ผลตามหน้าที่ หรือให้ผลตามความหนักเบา ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่ากรรมมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต และกรรมไม่มีวันสูญสลาย หมั่นสร้างกุศลเพื่อทำให้ชีวิตดีงาม มีความสุขความเจริญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า สถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนให้มีการศึกษาองค์ประกอบของ “กรรม” ในตัวบทวรรณกรรมเยาวชน เพื่อศึกษาสภาพหรือปัญหาที่สะท้อนในการดำเนินชีวิตวัยรุ่น เป็นแนวทางในการป้องกันหรือลดขัดแย้งปัญหาการทะเลาะวิวาท และแทรกข้อคิดหรือคติเตือนใจว่ากรรมมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเป็นผลมาจากกรรม การสร้างกุศลทำให้เกิดสันติสุข เจริญก้าวหน้า ในส่วนสถานประกอบการควรมีการศึกษากลยุทธ์การทำงานให้มีความสุข ยึดถือปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ตระหนักรู้ในผลของกรรม ใช้เป็นคติเตือนใจ เพื่อลดปัญหาหรือความขัดแย้งในองค์กร สังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

2.1 “ทำดีได้ดี” กลยุทธ์ความสำเร็จในการทำงาน เพื่อศึกษาแนวทางสำคัญในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

2.2 “กรรม” มูลเหตุและปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานในสถานประกอบการ เพื่อศึกษามูลเหตุแห่งกรรมในลักษณะอื่นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตในบริบททางสังคม

2.3 กลยุทธ์ในการเขียนของนักเขียนชาย-หญิง เพื่อสั่งสอนหรือให้ข้อคิดเตือนใจในกลุ่มเยาวชน

บรรณานุกรม

- เกตุวดี. (2540). *แรงบุญรอยกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร.
- จุฬามณี. (2560). *กรงกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- ฐา-วดี. (2543). *เจ้ากรรมนายเวร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดับเบิ้ลยานน์.
- ดังตฤณ. (2547). *กรรมพยากรณ์ ตอน ชนะกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บางกอก.
- ดวงใจ. (2517). *ปวงกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ดอกไม้สด. (2475). *กรรมเก่า*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

- ทมยันตี. (2512). *คู่กรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ณ บ้านวรรณกรรม.
- โบทัน. (2539). *เพชรกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก.
- ประคอง เจริญจิตรกรรม. (2555). *หลักการเขียนวิจารณ์วรรณกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประภาพร ธนกิตติเกษม. (2562). เรื่องเล่าสะท้อนกรรม. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(2), 231-250.
- ประภาพร ธนกิตติเกษม. (2563). *ศิลปะการเจรจาโน้มน้าวใจของตัวละครในนวนิยายไทยของศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ประภาพร มอญแสง, สนิท สัตย์ภาส และนราวัลย์ พูลพิพัฒน์. (2558). *แบบเรื่องและพฤติกรรมด้านมิติของตัวละครเอกในนวนิยายของ ม.ล.ศรีฟ้า มหาวรรณ*. ใน งานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15, 27-41. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- พัชรินทร์ บุรณะกร. (2551). *ความโศกในปัญญาสชาดก: อารมณ์สะท้อนใจกับการสอนคติธรรมทางพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์และแม่ชีจำเรียง กำเนิดโทน. (2563). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมตามหลักคำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*. 6(1), 40-53.
- รัญจวน อินทรกำแหง. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นาคร.
- рінฤทัย สัจจพันธุ์. (2556). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลินิน. (2555). *เรือนรักรอยกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อรุณ.
- วิจนา พลหงษ์. (2535). *วิเคราะห์ตัวละครเชิงปฏิบัติในวรรณคดีทศชาติชาดก*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วดีลดา เพียงศิริ. (2537). *เพลิงกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อรุณ.
- วรรณนะ หนูหมื่น. (2552). *นวนิยายฉายภาพชีวิต: วรรณกรรมคำสอนสมัยใหม่*. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 5(2), 71-105.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2562). *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ รู้เขา รู้เรา*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุธีรา สัตย์พันธ์. (2551). *งานของ“ดังตฤณ”ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชานิยม*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2561). *กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- อานันตพร จินดา. (2549). *กลยุทธ์ด้านสาระและการเล่าเรื่องในงานเขียนอิงธรรมะของดังตฤณ*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.